

Acta Beregsasiensis

2011/1

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2011
X. évfolyam, 1. kötet
Том X, № 1
Volume X, № 1

Az Acta Beregsasiensis a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2011-es év első felének magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárai, hallgatói, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a történelem, a nyelvtudomány, az esztétika, a pedagógia, a biológia, a gazdaság és más tudományágak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: Kohut Attila, Penckófer János

KORREKTÚRA: G. Varcaba Ildikó

TÖRDELÉS: Berghauer Sándor

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-2595-11-6

© A szerzők, 2011

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

A II. Rákóczi Ferenc
Kárpátjai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Tartalom

Gazdaság

SZABOLCS PÁSZTOR: What Could the Future Bring for Africa's New Oil Exporting Countries?	9
SZPÁSSZKY GÁBOR: Beruházási folyamatok Ukrajna agrárpolitikája tükrében	19
ДНІСТРЯНСЬКИЙ МИРОСЛАВ СТЕПАНОВИЧ: Місце міжнародних регіональних об'єднань та транснаціональних корпорацій в сучасній територіально-політичній організації світу	31
SÁNDOR BERGHAUER – LÁSZLÓ GYURICZA: The Peculiarities of the Development of Tourism in Ukraine	37
BENYE JÁNOS: Tatabánya területfejlesztési koncepciója és a politika kapcsolata	45

Történelem

SIPOS MÓNICA: Kárpátalja etnikai arculatának változása 1945–2001 között	65
BARÁTH VIKTÓRIA: A donbászi munkaszolgálat a Beregszászi járás elhurcoltjainak emlékezetében	73
PALLAGI LÁSZLÓ: A „malenykij robot” a somi lakosok emlékezetében	87
BOROS LÁSZLÓ: Cserkészek és leventék Kárpátalján 1938–1941	93
BUJDOSÓ ISTVÁN: Az Ungvári Drugeth Gimnázium története (az alapítástól az 1880-as évek végéig)	101
DOBOS SÁNDOR: Levéltári források. Beregszász természetes és első mesterséges utcaneveiről	113

Egyház (történet)

SZENDREY ANITA: A beregszászi római katolikus egyház helyzete a szovjet rendszer kiépítésének kezdetén (1944–1949)	127
TÓTH ZSUZSA: A Kárpátaljai Református Egyházkerület megalakulása, egyházmegyéinek küzdelmei a Csehszlovák Köztársaság kötelékében (1920–1928)	135
МАHУРСЬКІ АНЕТТ: Adalékok a beregszászi református temető történetéhez és jellemzéséhez	143

Nyelv, nyelvtanítás, pedagógia

- БЕРЕГСАСИ АНИКО–ЧЕРНИЧКО СТЕПАН: Образовательная и языковая политика Украины как фактор языковых конфликтов 149
- MÁRTA FÁBIÁN–ILONA LECHNER–ERZSÉBET BÁRÁNY–ILONA HUSZTI: Teaching English to young learners through stories: Implementing story-based language teaching methodology in pre-service teacher training 157
- KOMONYI ÉVA–LÉTAI BÉLA: Miért nem szeretik a diákok a kémiát? 165

Természet

- SZANYI SZABOLCS: Vándorló és terjedő nagylepkefajok (Lepidoptera, Macroheterocera) Kárpátalján 179
- ILLÁR LÉNÁRD–FÁBIÁN ZOLTÁN: Nappali nagylepkék élőhelyek közötti elterjedése Tiszakeresztúrban 185
- JEVCSÁK MELINDA–KOVÁCS GIZELLA–JÁMBORNÉ BENCZÚR ERZSÉBET: Az Ungvári Botanikus Kert fásnövény anyagának felmérése és értékelése 197
- КЛИМОВИЧ П. В.: Фізико-хімічні властивості як показник ландшафтно-меліоративної характеристики ландшафтів 209

Recenzió

- HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA: Recenzió. Ukrajna nyelvi és etnikai sokszínűsége egy kötet tükrében MELNIK SZVITLANA – CSERNICKÓ ISTVÁN: Етнічне та мовне розмаїття України: аналітичний огляд ситуації 215
- LECHNER ILONA: Recenzió. HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA: „Az öreg fát már nagyon nehéz kivágni” A nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben 219

A beregszászi római katolikus egyház helyzete a szovjet rendszer kiépítésének kezdetén (1944–1949)

Rezümé A korabeli helyzetben az egyház státusza sem volt fényes, sok igazságtalanságot tett az egykori kormány, a párt. Ilyen igazságtalanságok közé tartozik az óriási adók kiszabása, amivel az egyház életét próbálták teljesen ellehetetleníteni, az egyház tulajdonainak elvétele, az anyakönyvek beszüntetése és az egyházi iskola államosításának intézkedései.

Pásztor Ferenc sok tekintetben meghatározó alakja volt a beregszászi római katolikus egyháznak, hisz nemcsak az egyházi élet, a vallásosság legnehezebb időszakában maradt egyfajta tartópillére a város római katolikus közösségének, hanem hiánypótló feljegyzései, kéziratai megírása révén az utókor számára is rendkívül nagy szolgálatot tett, amiből sok értékes információt tudhatunk meg.

Резюме Становище церкви у радянський час було непростим. Тодішня влада, партія застосовували чимало несправедливих заходів: податки у великих розмірах, конфіскація церковного майна, конфіскація реєстрових книг, націоналізація церковної школи. Метою цієї діяльності було звести нанівець існування церкви.

Ференц Пастор був однією з найбільш впливових осіб берегівської римо-католицької церкви не тільки тому, що залишався опорою для міської католицької громади й для церковного життя в найважчий для духовенства період, а й тому, що своїми нотатками про життя церкви він зробив велику роботу й залишив важливе автентичне джерело, з якого ми можемо отримати неоціненну інформацію про ті часи.

Kárpátalján az 1944-ben bekövetkezett rendszerváltásnak, a szovjet rendszer kiépítésének egyik fontos összetevője az ateista nevelés, mely nagymértékben veszélyeztette az egyház életét. A történelmi egyházak, a „vallásosság, a hívő emberek meggyőződése elleni harc 1945-től a hivatalos politika szintjére emelkedett”²¹ és a hatóságok a legkülönbözőbb módon igyekeztek korlátozni a hitéletet, a vallásos tevékenységet.

A '44-es és az utána következő események nagy hatással voltak a beregszászi római katolikus egyházra. A szovjet csapatok bejövetele után az egyház feladata a hívek nyugtatása és türelemre intése volt: „E válságos időben fokozottabb buzgósággal vegyünk részt.”²²

„A sztálinizmus lesújtott a kárpátaljai római katolikus egyházra is. A kommunista agitátorok elvetemülten nehezítették meg a vallási közösségek életét.”²³ „Többek között betiltották a hitoktatást, megfosztották az egyházat épületeinek, templomainak tulajdonjogától, államosították az egyházi könyvtárakat, okiratokat, történelmi feljegyzéseket. Ahol a hívek erősen ragaszkodtak templomukhoz, használatáért kemény adókat vetettek ki. Ha elmaradt az adófizetés, szemrebbenés nélkül Isten házáat kulcsra zárták. A vérszemet kapott kommunisták ezzel sem elégedtek meg, az emberi jogokat sárba tiporva, sorra zárták be a templomokat. A szent helyeket meggyalázták: raktárrá, sportteremmé, ateista múzeumává, ravatalozóvá, autószerelő műhelyé stb. alakították át.”²⁴

Jelzésértékű a helyzet bizonytalansága tekintetében, hogy 1944 őszén a gyerekek iskolába való beíratása is problémát okozott, mert még kérdéses volt, hogy meg fogják-e tudni nyitni az iskolát időben. Bohán Béla feltételezése szerint – aki a beregszászi római katolikus egyház jelenlegi plébánosa – hadikórházként használták és ezért nem tudták idejében megnyitni az iskola kapuit. Azonban ezt biztosan nem tudva, 1944. szeptember 1–2-án Pásztor Ferenc római katolikus plébános, felhívta a hívek figyelmét: „katolikus

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola V. évfolyamos történelem szakos hallgatója. A tanulmányt Molnár D. Erzsébet lektorálta.

¹ Majnek Antal: A kárpátaljai római katolikus egyház története. In: Útközben, KMKSZ, 1998, 55. o.

² A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc kézirata (1944–49), i.m.

³ Dupka György szerk.: Konceptios perek magyar elítélteinek emlékkönyve, 1944–1957. Intermix, Budapest–Ungvár. 1993. 39. o.

⁴ Majnek Antal: A kárpátaljai római katolikus egyház története. In: Útközben, KMKSZ, 1998, Dupka György, 1993. 39. o.

iskolába írássák be gyermekeiket, a beiratkozást pedig a katolikus kultúrházban és a zárdában tehetik meg. Akik I. osztályba iratkoznak, az állami anyakönyvi hivatalból hozzanak születési igazolást.⁵ A gyerekek beiratkozását a szülőkre bízta, bár felhívta a hívek figyelmét arra is, hogy aki nem figyel a gyermeke lelki életére, az „nagy bünt követ el és vétkezik az egyház törvényei ellen. A szülők lelkiismereti kötelessége, hogy katolikus iskolába írássák gyermeküket”.⁶

A beiratkozás alkalmából a tanulóknak diákmisét tartottak vasárnap a templomban. Pásztor Ferenc kihirdette a misén, hogy „a légitámadás miatt előfordulhat, hogy délelőtt helyett délután vagy este tartják meg a misét”.⁷ Október 1-jén, szülőértekezleten beszéltek meg a tanítás lehetőségét. Itt merül fel Bohán Béla elképzelése az iskola hadikórházként való működtetését illetően, de erről konkrét feljegyzések nincsenek.

Október hónapban, rózsafüzér ájtatosságot végeztek kitett szentség előtt: „E válságos időben fokozottabb buzgósággal vegyünk részt az ájtatosságban. A szülők hozzák gyermekeiket is, az ártatlanok imája tegye hathatossá a mi könyörgésünket, mentse meg az irgalmas Isten a hazánkat, városunkat a fenyegető veszedelemtől...!”⁸

Mintha érezte volna Pásztor Ferenc a bajt az előbbi kihirdetésénél, miszerint az eddiginél is nagyobb tragédia fog történni a várossal, ami október 9-én be is következett: a beregszászi vonatállomás légitámadás áldozata lett, aminek következtében sok ártatlan ember esett áldozatul és még többen sebesültek meg. Több fiatal honvéd lelte halálát ekkor.

Október végén egyre rosszabb lett a helyzet, mivel 26-án a Vörös Hadsereg alakulatai Beregszászhoz értek, és megkezdték a város elfoglalását. Pásztor Ferenc beszédében próbálta őket megnyugtatni: „Figyelmeztetjük a híveket, hogy e nehéz időkben mindenki őrizze meg a lelki nyugalmát, mely a keresztény hitünknek erejéből táplálkozik.”⁹ Ismeretes, hogy a szovjet hatalom újonnan megérkezett képviselői az 1944-es év végén még nem korlátozták a szabad vallásgyakorlatot, így az ezt követő prédikációk alkalmával, a hirdetésekben elhangzott a hívek felé az a felkérés, amely az új hatósági rendeleteknek történő engedelmességére szólít fel, annak a reménynek adva hangot, hogy így talán elkerülhetőek a megtorlások: „Engedelmeskedjünk a hatósági rendeleteknek, nehogy bárkit is kellemetlenség érjen. Megnyugvásul vesszük tudomásul, hogy a vallás szabad gyakorlata nincs korlátozva, istentiszteleiteinket végezhetjük a megszokott rendben és időben.”¹⁰

Bár ez a hirdetés is azt bizonyítja, hogy a szabad vallásgyakorlat nincs korlátozva, de érezhető a félelem, ami az addig megszokottól eltérő eseményekben nyilvánul meg. Mert már az adventi időben (december 13-án) Pásztor Ferenc máshogyan vélekedik erről, és azt hirdeti a híveknek, hogy „E nehéz időben, amikor roskadozik vállunk a súlyos kereszt alatt, amikor a történelem gyászos napjaiban az emberiség milliói járják a Kálvária útját, csak a Krisztus keresztútján találunk erőt, vigasztalást. Ezért egész adventben minden hétköznap d.u. 3 órakor keresztutat fogunk végezni itt a templomban. Jöjjenek a hívek, akiknek keresztjük van és kinek nincsen azok is, vegyenek részt ebben az ájtatosságban, s a kereszt lábaihoz tegyük le a fájdalmainkat, hogy ott enyhületet találjunk”.¹¹ Ebben az időben keresztutat is végeztek, ami nem volt megszokott. Pásztor Ferenc a híveket lelki megerősítésre és kitartásra ösztönözte.

Ezzel záródott az év, így várták a Megváltó Jézus születésének ünnepét. Ebben az időben nagy szükségük is volt Rá, aki majd segít, és jobbá tesz mindent, aki megerősíti a gyengéket, mert a hívek minden életkedve elszállt, nekik már csak a hit maradt. Így folytatódott a következő év is, január „18-25-ig könyörögtek az összes keresztények egységéért”.¹²

⁵ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc kézirat (1944-49), i.m.

⁶ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

¹² A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Bohán Béla kézirat: *História Domus*

Pásztor Ferenc és a többi felekezetek is egy határozatot kaptak 1945. január 27-én Beregszász város polgármesterétől (Scitovszky Antaltól), amely keresztény felekezetek lelkészeinek szól. A határozatban a lelkészek kérelmezésére válaszolva megadják a keresztény felekezetek számára a kért, a misézéshez szükséges boradagot, ami minden felekezetnek ugyanannyi volt, 560 l/1 pengő. Azonban ezt meggondolva 1945. március 3-án egy új határozatot küldtek a polgármesteri hivatalból a felekezeteknek, ami kimondta, hogy azt az iratot, amit január 27-én küldtek, semmisé nyilvánított, és tartalmát (borjárandóság) visszavonták „nem kézbesítettnek tekintendő!”¹³

A szovjet rendszer erősödésével az egyházak rendeletek formájában különböző utasításokat kaptak: ilyen volt az egyházak templomainak tornyain lévő órák beigazítása a moszkvai időszámítás szerint, amit 1945. április 19-én kelteztek. Ezzel az intézkedéssel is hatalmukat akarták erősíteni.

Nagybőjti időben azt a határozatot hozta az egyház, hogy felmenti a híveket a nagybőjti húsmegtartóztatástól a háborús helyzetre való tekintettel miatt. Ezért csak hamvazószerdán és nagypénteken kötelezték a híveket a szigorú böjt megtartására. Inkább felkérte a híveket, amennyiben tudnak, figyeljenek a rendszeres táplálkozásra, és ne böjtöljenek.

A világháború folyamán elszenvedett veszteségek és az azt követő sztálini rezsim kiépítésének sajátosságai a gazdaságra és az élet valamennyi területére rányomta a bélyegét, így az egyház anyagi helyzetére is.

Gyűjtést szerveztek a lerombolt kiseráti templom felépítésére.

1945 adventjén az egyháznak anyagi problémái lettek és a hívek segítségét kérték. „Az év végének közeledtével az egyház vezetősége kérelemmel fordul katolikus híveihez. A legutóbb történt pénzbecserélés s az egyházi szülőtermésnek legnagyobb részében való elpusztulása anyagilag nehéz helyzetbe hozta az egyház gazdaságát. Igaz, hogy iskoláink fenntartásának gondja már nem terheli az egyházat, de vannak egyéb anyagi kötelezettségeink. Az egyház személyzetét, nyugdíj nélkül maradt papjainkat fenn kell tartanunk. Templomunk, zárdáink, szegényeink, nélkülöző családjaink, gondját kell viselnünk. Ezért kérünk híveinktől segítséget, nem azoktól, akik maguk is nélkülöznek, hanem azoktól, akiknek még van némi feleslegük. Hálásan kell bejelentenem, hogy eddig is tapasztaltam híveink áldozatkészségét.”¹⁴ Még hozzátette Pásztor Ferenc, hogy az adományozás módja ne adózás formájában történjen, hanem kinek mennyi feleslege van, és úgy érzi, hogy azt az egyháznak akarja felajánlani. Három napig folyt a gyűjtés: hétfőn, szerdán és pénteken. A templom hajójába állandóan elhelyezett gyűjtőperselyt raktak, hogy a hívek oda tegyék be adományaikat.

Karácsony után a kórházban újonnan felszentelt kápolnában tartott szentmisét Pásztor Ferenc, a kórházi nővéreknek és ottani alkalmazottaknak vagy a betegek részére.

1946. február 3-án Pásztor Ferenc kihirdette, hogy „hivatalos hatósági felszólításra a választások miatt az istentiszteletet valamivel korábban fogjuk megkezdeni és befejezni”.¹⁵ Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy egyre rosszabb lett az egyház helyzete, már az istentiszteletek tartásába is beleszólt az állam.

1946-ban továbbra is élelmezési nehézségek voltak a városban. Ezért az egyház a háborús helyzetre való tekintettel részben felmentette a nagybőjt alól a híveket, csak hamvazószerdán és nagypénteken volt kikötve, hogy hústól tartóztassák magukat a hívek. A többi napokon ismét kérték a híveket, hogy ne böjtöljenek, hanem táplálkozzanak rendszeresen „és pótolják a böjtot fokozottabb imával, irgalmassággal, jó cselekedetekkel, önmegtagadással”.¹⁶

¹³ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Scitovszky Antal polgármester határozata: Keresztény felekezetek lelkészeinek borjárandósága, Beregszász, 1945. április 3-án

¹⁴ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

Pásztor Ferenc 1946. március 10-én kihirdette, hogy „e héten szerdán, pénteken és szombaton és e napokon imáinkat, böjtjeinket ajánljuk fel arra a szándékra, hogy az Úr jó papokat küldjön híveink lelki vezetésére”.¹⁷ Ekkora ugyanis már több papot elhurcoltak. „1945-ben 3 papot tartóztattak le”¹⁸ és hurcoltak el. Ennek következtében paphiány volt.

Húsvét vasárnapján (április 21-én) Pásztor Ferenc a szentmisét a kórházi betegekért ajánlotta fel, és az akkor beszédett adományokat kezeltetésükre, és felépülésükre gyűjtötték.

Húsvét folyamán hirdették meg az első áldozási oktatást, ezt ki is hirdették április 27-én: „E hét folyamán megkezdjük első áldozó gyermekeink oktatását. X. Piusz pápa szerint, a szülők és plébánosok, illetve a hitoktatók kötelessége, hogy a gyerekeket minél előbb, míg a jót a rossztól a szentségi áldást a testi tápláléktól megkülönböztetni tudják, az Úr asztalához való hozzájárulást.”¹⁹ Az első áldozásra a 7 éves kort állapították meg a hitoktatókkal. Azt is kijelentették, hogy aki nem viszi időben gyermekét az oktatásra, az vétkezik és Isten előtt, súlyos bünt követ el. Május 31-én meg is tartják az áldoztatást áldozócsütörtökön, aminek végén tartandó agapéra adományokat gyűjtöttek. Ez is tükrözi, hogy mennyire rossz az egyház helyzete.

Sajnos nincsenek pontos adataink, iratok arra vonatkozóan, hogy hogyan léptek fel az egyház és a vallás ellen, de köztudott, hogy lépéseket azért tettek. Ilyen volt például az iskolaügy és annak problémái. „Az ide vonatkozó szakirodalom szerint 1945–46-ban megfosztották az egyházat épületeinek, templomainak tulajdonjától. Az államosított templomokat a hívő közösségek bérbé vehették és a használatáért komoly adókat kellett befizetni.”²⁰ Általános jelenséggé vált a templomok bezárása, raktárrá, tornateremmé, műhelyé, ateista múzeumná történő átalakítása. Lassan minden ingatlant elvettek az egyháztól, ami eddig az ő tulajdonában volt: az iskola, a kultúrterem, a pince, a lakások és a földterületek. Az állami hatóságok „kiterjesztették a tulajdontörvényt a csatlakozott területekre, az egyház jogi személyiségét megszüntették, így bejegyzett ingatlanjait állami kezelésbe vették”²¹. Ezt bizonyítja az 1946. augusztus 26-i fellebbezési irat a városi pénzügyi osztálynak címzetten, amiben részletesen beszámol az állam kezén lévő területekről, amit díjmentesen használtak:

1. „Az I-II. és III. sz. üzlethelyiségeket a 'Járási Promkombinát.'
2. a kultúrtermet és a IV. sz. üzlethelyiséget a 'Városi tanács Testnevelési és Sportügyi ügyosztálya.'
3. Az V. sz. és a VI. sz. helyiségeket a 'Hramcsarszky Szpctorh.'
4. A VIII. sz. helyiséget az alatta lévő pincével együtt a 'Miszke Szpozsviv Tovaristvo Berehovo'

Az egyház az épületekből csupán a 36 m² belterületű, VII. sz. üzlethelyiséget használja bérbeadás által.²² A kultúrház elvétele miatt az elsőáldozók hitoktatását a templomban végzik.

Szeptember 12–14-én lelkigyakorlatot tartottak a templom felszentelésének 100. évfordulójára. Szintén ebben a hónapban a lelkipásztor felhívja a hívek figyelmét arra, hogy a templomon súlyos adóteher van és kéri a hívek segítségét.

Az októberi ájtatosságot továbbra is „a Krisztusi szereteten alapuló igazságos béke kegyelméért”²³ végzik. Október 24-én ünnepélyes misét tartottak a „távollévő foglyaink

¹⁷ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

¹⁸ Majnek Antal, 1998, i.m.: 55. o.

¹⁹ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

²⁰ Botlik József, 1997, i.m.: 276. o.

²¹ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Bohán Béla kézírata: Historia Domus

²² A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc fellebbezése a Városi Pénzügyi Osztálynak az ingatlanok ügyében, Beregszász, 1946. augusztus 26-án

²³ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

szabadulásáért,²⁴ vagyis az elhurcolt papokért és a még 1944 novemberében „malenykij robotra” vitt kárpátaljai magyar férfiakért imádkoztak.

1946. november 19-én hivatalosan felkérték Pásztor Ferencet, hogy adja át az iskolát az államnak, ezzel egyértelműen államosították az iskolát. Ennek hatására az ott tanító nővérek elköltöztek a városból, máshova mentek tanítani. Ez lett a kórházban lévő (önkéntes) nővérek sorsa is, mikor „a kommunista eszmék győztek és csak mint máshol lakó civil ápolók járhattak be”.²⁵ Ily nyomás alatt az egyház közösségei megszűntek, a lelképásztorok folyamatos elhurcolása hatására pedig az egyéb társaságok is eltűntek (Mária Kongregáció, Oltáregylet, Rózsafüzér Társulat). Ezzel az egyház teljesen meg lett bénítva.

A hitoktatás kezdeti megszervezése után a kommunista hatás és annak ateista eszméi a vallás tiltását hozta magával, így már csak az egyéni hitoktatásról lehetett beszélni, ami félelmek között folyt.

1947. január 18–25-ig a keresztények egységéért könyörgéseket folytattak.

Február 9-én Pásztor Ferenc hirdeti a híveknek, hogy miséző pap hiánya miatt reggelenként csak 2 alkalommal lesz mise a hét folyamán. Egyre nagyobb a paphiány és segédpapok sem jönnek a hiányt pótolni.

A Római Katolikus Lelkészi Hivatal 1947. február 18-án egy felszólítást kapott az anyakönyvi hivataltól, hogy „az összes régi és a mai napig vezetett egyházi anyakönyveket szolgáltatassák be a beregszászi anyakönyvi hivatalba (ZAHS). 1947. február 25-ig 3 példányban elkészített leltárral együtt beszolgáltatni szíveskedjék”.²⁶ Erre Pásztor Ferenc 1947. február 22-én az előző felszólításra válaszolt. Arra hivatkozott, hogy nem áll jogában és nem tud eleget tenni a felhívásnak, mert ő csak őrzője az anyakönyveknek és nem tulajdonosa.

1. „A lelkészek nem tulajdonosai, csak őrzői az egyházi anyakönyveknek, amelyeknek vezetése szoros kapcsolatban van a szentségek kiszolgáltatásával, a hívek lelki vezetésével s általában a vallásos élet gyakorlatával. Szigorú egyházi törvényünk, hogy ezeket csak az egyházi főhatóság (püspökség) utasítására, vagy engedélyével adhatjuk ki. Szíveskedjék a rendeletet az illetékes egyházi főhatóság közvetítésével közölni a lelkészekkel.

2. Az 1895. okt. 1-én életbelépett egyházpolitikai törvények szerint ezen időtől fogva az egyház nem vezet többé anyakönyvet, csak privát feljegyzéseket a szentségek kiszolgáltatásáról, amelyek semmiféle állami érvénnyel nem bírnak.

3. A szóban forgó rendelet ellentétben áll a szovjet alkotmány 124. cikkelyével, mely a vallás szabad gyakorlatát biztosítja, s ezért kérjük annak végrehajtását felfüggeszteni, amíg e tárgyban a Moszkvába küldött fellebbezésem elintézését nyer.”²⁷

Kapott is az egyház egy kis halasztást, de már április 5-én Lámin Ágáfonov, aki a vallási és kulturális minisztérium kárpátaljai megbízottja, kéri a minisztériumot, hogy „adjon utasítást Pásztor Ferencnek, hogy adja át az anyakönyveket”.²⁸ Erre válaszul Pásztor Ferenc 1947. június 10-én kérte a hivatalt, „adjanak elegendő időt a másoláshoz és ahhoz szükséges papír beszerzéséhez”.²⁹ 1947. július 15-én Pásztor Ferenc elkészítette a jegyzetet, amiben részletesen leírja, hogy hány anyakönyv van (7 db). „Erre természetesen megkeresték az „egyházi főhatóságot”, és megtalálták Pásztor Ferenc helynökben, és őt

²⁴ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944-49), i.m.

²⁵ Uo.

²⁶ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének határozata, Beregszász, 1947. február 18-án

²⁷ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc fellebbezése a beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének, Beregszász, Kelt. 1947. február 22-én

²⁸ Hivatal Vezetőségének, Beregszász. Kelt. 1947. február 22-én

²⁹ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Lámin Ágáfonov minisztériumi megbízott kérelme, Ungvár Kelt. 1947. április 5-én

szólították fel, hogy akaratuk szerint rendelkezék³⁰. Nem tudták megakadályozni, hogy ne vigyék el az anyakönyveket. „De mégis elértek annyit, hogy nem mindent kellett beszo­lgáltatni, és a régi­eket is le lehetett másolni.”³¹

Szeptember 14-én, amikor a templom búcsúja volt, Pásztor Ferenc kihirdette, hogy „a templomépületünk javítására és templomunkra kivetett 4000 R adó fedezésére kérjük a hívek szíves adományait”³²

Kb. ebben az időben hozták létre, a „Húszas Tanácsot” a régi feloszlott képviselőtestület helyett. „Ez a Tanács bérelheti az időközben állami tulajdonba vett templomot és gondoskodik fenntartásáról, adója vagy bére fizetéséről.”³³ A Tanács tagjait az elején a plébános választotta ki, és ő maga vezette, „de egy idő múlva már tagja sem lehetett, és hivatalosan az állami hivatal hagyta jóvá, és ezekkel tárgyalt az Állami Egyházügyi Hivatal,- és azt magyarázták meg nekik, hogy a pap csak az ő alkalmazottjuk, felmondhatnak neki, ők fizetik...”³⁴

Nem érke­znek segéd­lel­kés­zek pótolni a hiányt. Pásztor Ferenc plébános segítőtje Hudra Lajos volt 1947 nyarától 1949. február végéig. „1949. év nem csak a görög katolikus egyház felszámolását jelezte, hanem Beregszász plébánosának és káplánjának elhurcolását is”³⁵. Pásztor Ferenc feltehetőleg 1951-ben a szovjet rendszer áldozata, a „terror mártírja” lett.

„A szovjethatalom az egyházakkal szemben vasszigorral járt el. Míg a közösséget a szelle­mi, vezetőiket a fizikai megsemmisítés fenyegette. A katolikus vallás papjait, bár nem egyszerre, de a vallásos propagandát tiltó törvények megszegése miatt követke­zete­sen szintén kényszer­munkára ítélték.”³⁶

„Az erkölcsi és anyagi károkat okozó sztálinisták a papokkal is szembe­fordul­tak, politikai pereket konstruáltak ellenük és a „szovjet nép ellenségeinek kiáltották ki őket. Igyekeztek hazugsággal, képtelenebbnél képtelenebb vádakkal illetni isten és a nép szolgálait. Az ungvári különleges bíróság szovjetellenes tevékenység vádjával 1945–1956 között 18 római katolikus papot ítélt el maximum 25 évi Szibériában letöltendő kényszer­munkára.”³⁷

A fent leírtak alapján kitűnik, hogy Pásztor Ferenc sok tekintetben meghatározó alakja volt a beregszászi római katolikus egyháznak, hisz nemcsak az egyházi élet, a valóság legnehezebb időszakában maradt egyfajta tartópillére a város római katolikus közösségének, hanem hiánypótló feljegyzései, kéziratai megírása révén az utókor számára is rendkívül nagy szolgálatot tett, amiből sok értékes információt tudhatunk meg.

³⁰ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc kérelme a Beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének, Beregszász Kelt. 1947. június 10-én

A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, P. Bohán Béla SJ kézirata: Adalékok a szatmári egyházmegye XX. századi történetéhez, Beregszász

³¹ Uo.

³² A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc, (1944–49), i.m.

³³ A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, P. Bohán Béla SJ kézirata: Adalékok..., i.m.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ S Benedek András: A tettenérhető történelem. Intermix Kiadó, Ungvár—Bp, 1993, 10. o.

Majnek Antal: A kárpátaljai római katolikus egyház története. In: Útközben, KMKSZ, 1998,

³⁷ Dupka György szerk., 1993, i. m., 39. o.

IRODALOM

- Botlik József (1997). Hármaskereszt alatt. Bp., Hatodik Síp Alapítvány, Új Mandátum.
- Dupka György szerk. (1993). Konceptiók perke magyar elítélteinek emlékkönyve 1944-1957. Intermix, Budapest-Ungvár.
- Majnek Antal (1998). A kárpátaljai római katolikus egyház története. In: Útközben, KMKSZ.
- S. Benedek András (1993). A tettenérhető történelem. Intermix Kiadó, Ungvár-Bp.

FORRÁSOK

- A beregszászi római katolikus egyház könyvtára, Pásztor Ferenc fellebbezése a beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének, Beregszász, kelt. 1947. február 22-én
- Beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének határozata, Beregszász, 1947. február 18-án.
- Bohán Béla kézírata: História Domus
- P. Bohán Béla SJ kézírata: Adalékok a szatmári egyházmegye XX. századi történetéhez, Beregszász
- Lámin Ágáfonov minisztériumi megbízott kérelme, Ungvár Kelt. 1947. április 5-én.
- Pásztor Ferenc kézírata (1944-49), Beregszász
- Pásztor Ferenc fellebbezése a Városi Pénzügyi Osztálynak az ingatlanok ügyében, Beregszász, 1946. augusztus 26-án
- Pásztor Ferenc kérelme a Beregszászi Anyakönyvi Hivatal Vezetőségének, Beregszász Kelt. 1947. június 10-én
- Scitovszky Antal polgármester határozata: Keresztény felekezetek lelkészeinek borjárandsága, Beregszász, 1945. április 3-án

ADATKÖZLŐ

Bohán Béla, a beregszászi római katolikus egyház plébánosa

A- Acta Beregsasiensis. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2011 – 224 с.
ISBN 978-966-2595-11-6

«Acta Beregsasiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, українською, англійською та німецькою мовами за перше півріччя 2011 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, історії, педагогіки, біології, економіки та інших наук.

Наукове видання
Acta Beregsasiensis

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2011/1
Том X, № 1

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*
КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*
ВЕРСТКА: *Бергхауер О.*
ОБКЛАДИНКА: *K&P*
Відповідальні за випуск: *Орос І., Шовш К.*

Здано до складання 03.05.2011. Підписано до друку 26.05.2011.
Папір офсетний. Формат 70x100/16.
Умовн. друк. арк. . Тираж 250. Зам. .

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.